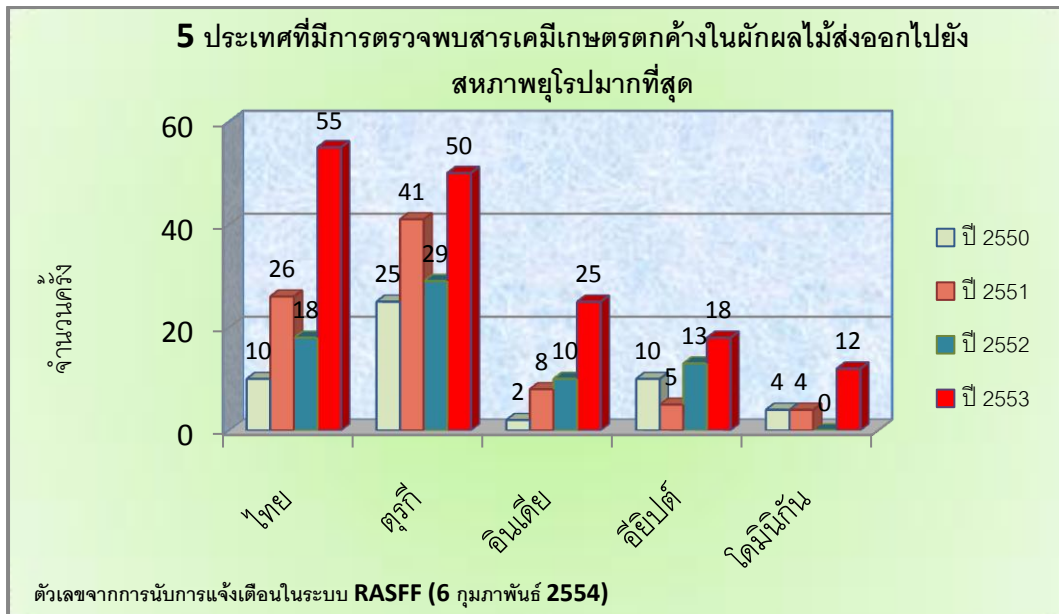

10 กุมภาพันธ์ 2554

วิกฤตสารเคมีกำจัดศัตรูพืช ความเป็นจริงจากมุมมองของสหภาพยุโรป

จากมาตรการแบนตัวเองในการส่งออกพืชผัก 16 ชนิดไปยังกลุ่มประเทศสหภาพยุโรป (อียู) และต่อมาได้เปลี่ยนเป็นมาตรการตรวจเช็คคุณภาพผักและผลไม้ส่งออก 100% ของกรมวิชาการเกษตร ในช่วงต้นปี 2554 ได้บังชี้ถึงวิกฤตเกี่ยวกับปัญหาด้านความปลอดภัยของอาหารที่ผลิตในประเทศไทย โดยเฉพาะอย่างยิ่งกรณีการตกค้างของสารเคมีกำจัดศัตรูพืชที่เกินค่ามาตรฐาน (MRLs) ซึ่งทำให้เกิดผลกระทบต่อสุขภาพ และผลกระทบต่อเศรษฐกิจการส่งออกผักผลไม้ของไทยไปยังสหภาพยุโรป ที่มีมูลค่ากว่า 58 ล้านยูโร (2,785 ล้านบาท) ต่อปี¹ อีกทั้งยังส่งผลต่อความเชื่อมั่นของประเทศผู้นำเข้าอื่นๆ เช่น สหรัฐอเมริกา ญี่ปุ่น เป็นต้น

วิกฤตปัญหาที่เกิดขึ้นได้ถูกส่งสัญญาณจากสหภาพยุโรปตลอดหลายปีที่ผ่านมา โดยเฉพาะอย่างยิ่งหากวิเคราะห์จากฐานข้อมูลของระบบเตือนภัยด้านอาหาร (Rapid Alert System for Food and Feed: RASFF) ที่มีการบันทึกข้อมูลการตรวจพบสารเคมีกำจัดศัตรูพืชตกค้างในผักที่ส่งมายังสหภาพยุโรป พบว่า ปัญหาระบบการเกษตรตกค้างในผักและผลไม้ของไทยได้เพิ่มขึ้นอย่างก้าวกระโดด โดยจำนวนการแจ้งเตือนสารเคมีกำจัดศัตรูพืชตกค้างในปี 2553 ได้เพิ่มสูงกว่าสถิติในปี 2552 เกือบ 3 เท่าตัว แชนหน้าจำนวนการแจ้งเตือนของสหภาพยุโรปต่อประเทศตุรกีและประเทศไทยได้กลายเป็นแชมป์ผู้ส่งออกผักผลไม้ที่มีสารเคมีกำจัดศัตรูพืชปนเปื้อนเกินค่ามาตรฐานของสหภาพยุโรป

¹ ข้อมูลปี 2552 จาก EUROSTAT/COMEXT เมื่อ 15 มิถุนายน 2553

สถิติการส่งออกผักและผลไม้ไปสหภาพยุโรป

หน่วย (1000 ตัน)	2549	2550	2551	2552
ไทย	36	35	30	27
ตุรกี	1308	1284	1218	1249
บราซิล	528	613	609	516
อาร์เจนตินา	802	809	787	656
จีน	610	885	869	789

รายงาน
ของ
สหภาพ
ยุโรป
สะท้อน
ปัญหา
ระบบ

ยิ่งไปกว่านั้น ยังพบว่าประเทศไทยมีการส่งออกพืชผักและผลไม้ไปยังสหภาพยุโรปในปริมาณน้อยมาก เมื่อเปรียบเทียบกับข้อมูลการส่งออกของประเทศอื่นๆที่มีความรุนแรงของปัญหาสารเคมีกำจัดศัตรูพืชตกค้างที่ใกล้เคียงหรือน้อยกว่า เช่น ไทยมีปริมาณการส่งออกผักและผลไม้ประมาณ 27,000 ตัน ในขณะที่ตุรกีส่งออก 1,249,000 ตัน² (สูงกว่าไทยถึง 46 เท่า) แต่กลับมีการพบสารเคมีตกค้างในปี 2553 น้อยกว่า ส่วนจีนซึ่งเป็นประเทศที่มีการผลิตและใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืชในปริมาณสูงต่อปี และมีปริมาณการส่งออกผักและผลไม้ไปยังสหภาพยุโรปประมาณ 800,000 ตัน³ (สูงกว่าไทย 29 เท่า) แต่กลับพบการตรวจพบสารเคมีเกษตรตกค้างเพียง 1 ครั้งในปี 2552 และ 2 ครั้งเท่านั้นในปี 2553

สารเคมีกำจัดศัตรูพืชที่ถูกตรวจพบจากพืชผักส่งออกของไทยในปี 2553 มีถึง 23 ชนิด โดยสารเคมีที่พบมากที่สุดคือ omethoate ที่มีการพบถึง 9 ครั้ง รองลงมาคือ dimethoate และ indoxacarb 6 ครั้ง ส่วน carbofuran และ dicrotophos ซึ่งมีพิษร้ายแรงนั้นถูกตรวจพบมากถึง 5 ครั้ง และที่เลวร้ายยิ่งกว่านั้นคือ ในปี 2552 ยังมีการตรวจพบสาร EPN ที่ไม่เคยมีการอนุญาตให้จดทะเบียนในสหภาพยุโรปเลยถึง 7 ครั้ง

การควบคุมสารเคมีกำจัดศัตรูพืชของไทย

การพบการตกค้างของสารเคมีเกษตรในปริมาณมากของผักและผลไม้ส่งออกของไทย ทำให้หน่วยงาน Food and Veterinary Office ของสหภาพยุโรป จัดส่งคณะเจ้าหน้าที่มายังประเทศไทย เพื่อประเมินมาตรการการจัดการและควบคุมปัญหาสารเคมีกำจัดศัตรูพืชตกค้าง โดยมีการเดินมายังประเทศไทยครั้งแรกในช่วงต้นปี 2549 และได้ระบุไว้ในรายงาน DG(SANCO)/8002/2006-MR Final ถึงการควบคุมการตลาดและการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืชในประเทศไทยว่า ยังขาดความเข้มงวด ไม่มีระบบการจดบันทึก และไม่มีการตรวจสอบติดตามอย่างต่อเนื่อง

ในรายงานดังกล่าว ยังได้กล่าวถึงความหละหลวมในการควบคุมระบบการขึ้นทะเบียนการค้าสารเคมีกำจัดศัตรูพืช ซึ่งในปี 2549 มีจำนวนกว่า 16,900 ทะเบียนจากสารออกฤทธิ์ประมาณ 400 ชนิด และอนุญาตให้มีการขึ้นทะเบียนสารเคมีกำจัดศัตรูพืชใหม่ประมาณ 2,500-4,850 ครั้งต่อปี นับตั้งแต่ปี 2541 เป็นต้นมา⁴

² EUROSTAT/COMEXT เมื่อ 15 มิถุนายน 2553

³ EUROSTAT/COMEXT อ้างแล้ว

⁴ ปัจจุบัน ไทยมีทะเบียนการค้าสารเคมีกำจัดศัตรูพืช และสารออกฤทธิ์รวมกว่า 27,000 รายการ

คณะทำงานดังกล่าวยังได้วิพากษ์วิจารณ์การทำงานของกรมวิชาการเกษตรที่ขาดแผนการที่ชัดเจนและเพียงพอในการควบคุมการตลาดและการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืชทั้งในระดับชาติและระดับท้องถิ่น แม้ว่าจะได้รับคำอธิบาย⁵ แต่ก็ไม่เพียงพอและไม่มียุทธศาสตร์ที่เป็นลายลักษณ์อักษรที่จะทำให้คณะทำงานดังกล่าวมั่นใจต่อมาตรการและการแก้ปัญหาจากฝ่ายไทย

ในส่วนของผู้ค้าปลีกสารเคมีกำจัดศัตรูพืชนั้น ส่วนใหญ่พึ่งพาข้อมูลจากแผนพับโฆษณาสินค้าของบริษัทขายสารเคมีในการแนะนำผลิตภัณฑ์ต่อเกษตรกรมากกว่าจากการฝึกอบรมโดยหน่วยงานรัฐ ในกรณีที่มีการทำผิดกฎระเบียบ เจ้าหน้าที่ในพื้นที่จะรายงานต่อหัวหน้าของตน แต่มิได้มีระบบการจับผิดกันใดๆ การจำหน่ายสารเคมีกำจัดศัตรูพืชในประเทศไทยจึงไม่มีการควบคุมที่ชัดเจนแต่อย่างใด ยกเว้นกรณีที่มีการตรวจพบการนำเข้าผลิตภัณฑ์เคมีเกษตรที่ไม่ได้มาตรฐาน ณ จุดนำเข้าเท่านั้น ที่ผู้ประกอบการจะถูกยึดใบอนุญาตการนำเข้า

ข้อสรุปสำคัญจากการประเมินผลของคณะทำงานจากสหภาพยุโรปคือ การที่ประเทศไทยมีระบบตรวจสอบหาสารตกค้างในพืชผักที่จำกัด มีการตรวจสอบเพียงพืชเศรษฐกิจบางรายการ และวิเคราะห์หาสารเคมีเกษตรตกค้างไม่กี่ชนิด อีกทั้งยังมีช่องโหว่ในกลไกการควบคุมทั้งการให้ข้อมูลต่อเกษตรกร การค้าสารเคมีกำจัดศัตรูพืช รวมถึงการขึ้นทะเบียนวัตถุอันตรายที่หละหลวม ส่งผลให้มีการขึ้นทะเบียนสารกำจัดศัตรูพืชเป็นจำนวนมาก

สำหรับการเดินทางเข้ามาประเมินระบบการควบคุมปัญหาสารเคมีเกษตรตกค้างของคณะทำงานของสหภาพยุโรปครั้งที่สองในช่วงต้นปี 2551 นั้น คณะทำงานเห็นความจำเป็นบางส่วน เช่น การจัดฝึกอบรมผู้ที่เกี่ยวข้องทั้งหมด (stakeholders) และการพัฒนาและเพิ่มระบบการควบคุมเกษตรกรผู้ใช้ โรงบรรจุผักส่งออก และผู้ส่งออก แต่ความจำเป็นดังกล่าวก็มิได้ทำให้ปัญหาการปนเปื้อนของสารเคมีกำจัดศัตรูพืชลดลงแต่อย่างใด เพราะหากพิจารณาเฉพาะช่วงเวลาที่คณะผู้ตรวจจากสหภาพยุโรปเดินทางมาตรวจสอบในครั้งแรกจนถึงครั้งที่สอง มีการตรวจพบสารเคมีตกค้างถึง 24 ครั้ง โดยสารเคมีกำจัดศัตรูพืชที่พบนั้นล้วนแล้วแต่มีพิษภัยร้ายแรงแทบทั้งสิ้น

แม้ว่าจะมีการระบุถึงปัญหาด้านทะเบียนสารเคมีเกษตรในรายงานครั้งก่อน แต่คณะทำงานของสหภาพยุโรปยังพบว่ากรมวิชาการเกษตรยังคงปล่อยให้มีการขึ้นทะเบียนการค้าสารเคมีกำจัดศัตรูพืชเพิ่มขึ้น 3,400 ทะเบียน รวมเป็นจำนวนสารเคมีที่ขึ้นทะเบียนทั้งหมดเป็น 19,300 ทะเบียนในปี 2551

ยิ่งไปกว่านั้น สารเคมีกำจัดศัตรูพืชที่ตรวจพบในผักส่งออกจากประเทศไทยยังมีการพบสารเคมีกำจัดศัตรูพืชที่ได้นำมาใช้ในประเทศหรือห้ามใช้ในพืชบางชนิด และยังไม่มีการกำหนดค่า MRLs สำหรับการตรวจหาสารเคมีกำจัดศัตรูพืชตกค้างให้ครอบคลุมพืชผักหลากหลายชนิดในตลาดภายในประเทศ

⁵ กรมวิชาการเกษตรได้ให้คำตอบในประเด็นนี้โดยชี้ถึง พ.ร.บ. วัตถุอันตราย พ.ศ. 2535 ที่ให้มีการตรวจร้านค้าสารเคมีเกษตรอย่างน้อยหนึ่งครั้งต่อปี และการขึ้นทะเบียนวัตถุอันตรายตามกฎหมาย

⁶ DS(SANCO) 2008-7840 – MR Final

ความอ่อนแอของระบบการควบคุม การขึ้นทะเบียน การควบคุมผู้จัดจำหน่าย และการขาดการให้ความรู้และข้อมูลที่เพียงพอต่อเกษตรกร ทำให้ไม่น่าแปลกใจที่ การประเมินระบบการควบคุมปัญหาของ ไทยโดยคณะทำงานของสหภาพยุโรปครั้งที่ 3 ในเดือนมีนาคม 2553 ยังคงพบช่องโหว่ และความหละหลวมในระบบการควบคุม⁷ ซึ่งทางคณะผู้ประเมินจากสหภาพยุโรปได้ ระบุอย่างชัดเจนว่ากรมวิชาการเกษตรและ โรงบรรจุผักส่งออกให้ข้อมูลต่อเกษตรกรไม่ เพียงพอที่จะป้องกันการตกค้างของ สารเคมีกำจัดศัตรูพืชที่เกินค่า EU MRLs

บทสรุป

ปัญหาสารเคมีกำจัดศัตรูพืชกำลัง อยู่ในขั้นวิกฤต โดยเฉพาะอย่างยิ่งเมื่อ ดูจากตัวเลขการแจ้งเตือนผักและผลไม้ ปนเปื้อนสารเคมีของสหภาพยุโรปที่พบว่า สินค้าจากประเทศไทยมีจำนวนสูงที่สุดใน โลก ทั้งๆที่มีปริมาณการส่งออกผักผลไม้ที่ น้อยมากเมื่อเปรียบเทียบกับประเทศอื่นๆ

ปัญหาของสารเคมีตกค้างในผัก ผลไม้ส่งออกยุโรปคือสัญญาณเตือนภัย ของวิกฤตเรื่องความปลอดภัยในอาหาร โดยเฉพาะอย่างยิ่งสารเคมีกำจัดศัตรูพืชที่ ส่งผลกระทบต่อเกษตรกรและผู้บริโภค คนไทย

สังคมไทยควรแปรค่าเตือนและ มุมมองของสหภาพยุโรปเพื่อนำมาเป็น จุดเริ่มต้นในการปฏิรูประบบการควบคุม สารเคมีกำจัดศัตรูพืช ซึ่งครอบคลุมตั้งแต่ การทำงานของหน่วยงานในกระทรวง เกษตรและสหกรณ์ บริษัทสารเคมีกำจัด ศัตรูพืช ผู้ค้าปลีก รวมถึงเกษตรกร และ ผู้บริโภคอย่างตลอดสาย

ทั้งนี้ มีค่าใช้จ่ายเพื่อผลประโยชน์ทาง เศรษฐกิจจากการส่งออกเท่านั้น แต่เพื่อ ฟันฟูสุขภาพและคุณภาพชีวิตของ ประชาชนคนไทยทุกคน

มูลนิธิชีววิถี (BIOTHAI)
125/356 หมู่บ้านนราธิป ถ.รัตนธิเบศร์ ต.โทรมา อ.เมือง จ.นนทบุรี 11000
www.biothai.net
contact: biothai@biothai.net

⁷ DS(SANCO) 2010-8575 – MR Final